

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXVIII (2)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXVIII (2)

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN

OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY

LXVIII

No. 2

Chief Editor:

Prof. Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor:

Sanja Zlatanović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board:

Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), prof. Peter Finke, PhD (University of Zurich), prof. Karl Kaser, PhD (Karl-Franzens University, Graz), prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology, Russian Academy of Sciences, Moscow), prof. Elena Marushiakova, PhD (University of St. Andrews), Marek Mikuš, PhD (Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle), Ivanka Petrova, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology and Social Anthropology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Jana Pospíšilova, PhD (Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences, Brno), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana).

Editorial board:

Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), corresponding member of SASA Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA), Aleksandar Krel, PhD (Institute of Ethnography SASA), Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Lada Stevanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade).

Advisory board:

Čarna Brković, PhD (University in Goettingen), Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade, retired professor), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Mladena Prelić, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary:

Sonja Radivojević (Institute of Ethnography SASA)

BELGRADE 2020

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXVIII

свеска 2

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник:

Др Сања Златановић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор:

Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Петер Финке (Универзитет у Цириху), проф. др Карл Казер (Карл-Францес Универзитет Грац), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт за етнологију и антропологију, Руска академија наука, Москва), проф. др Елена Марушиакова (Универзитет Сент Ендријус), др Марек Микуш (Макс Планк Институт за социјалну антропологију, Хале), др Иванка Петрова (Институт за етнологију и фолклористику са Етнографским музејем, Бугарска академија наука, Софија), др Татиана Подолнска (Институт за етнологију и социјалну антропологију, Словачка академија наука, Братислава), др Јана Поспишилова (Институт за етнологију, Чешка академија наука, Брно), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана).

Уређивачки одбор:

Др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), дописни члан САНУ Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ), др Александар Крел (Етнографски институт САНУ), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности, Београд).

Издавачки савет:

Др Чарна Брковић (Универзитет у Готингену), др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд, професор у пензији), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирић (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва:

Соња Радивојевић (Етнографски институт САНУ)

БЕОГРАД 2020.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
е-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher:
INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011–2636–804
е-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектори:
Ивана Башић
Станислав Станковић

Превод:
Аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
300 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у
базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the
Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk
samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central
and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can
be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference
Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD
(Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service),
CEEOL (Central and Eastern European Library).

Садржај
Summary

I
Научни радови
Scientific Papers

Тема броја –

Научни рад и род: синхроне и дијахроне перспективе
(ур. Младена Прелић и Милан Томашевић)

Topic of the Issue –

Academic Careers and Gender: Synchronic and Diachronic Perspectives
(eds. Mladena Prelić and Milan Tomašević)

- Младена Прелић, Милан Томашевић*, Научни рад и род: синхроне и дијахроне перспективе 255–259
- Marijana Pajvančić*, Gender Equality in Science – Equal Opportunities and Special Measures in Legal Regulations 261–276
- Маријана Пајванчић*, Родна равноправност у науци – једнаке могућности и посебне мере у правним прописима
- Senka Gavranov, Aleksandra Izgarjan, Slobodanka Markov*, Gender Gap in Mathematics in Academic and Research Institutions: A Small Case Study 277–293
- Сенка Гавранов, Александра Изгарјан, Слободанка Марков*, Родни јаз у области математике у академским и истраживачким институцијама: студија малог обима
- Karolina Lendák-Kabók*, Стратегије балансирања жена између каријере и породице у академској заједници у Србији: разлике у етничком и социјалном пореклу 295–317
- Karolina Lendák-Kabók*, Women’s Strategies in Balancing Career and Family in the Academic Community in Serbia: Differences in Ethnic and Social Origins
- Ана Коларић*, Женска и феминистичка периодика у настави књижевности: теорија и пракса 319–337
- Ana Kolarić*, Women’s and Feminist Periodical Press in Literary Studies’ Classroom: Theory and Practice
- Нада М. Секулић*, Клара Имервар и време сумрака пацифизма 339–352
- Nada M. Sekulić*, Clara Immerwahr and the Time of the Twilight of Pacifism

- Ивана Башић*, Фрагменти аутобиографије: концепт „трептавог саосећања“ у *Портретима жена* Ксеније Атанасијевић 353–376
Ivana Bašić, Fragments of Autobiography: The Concept of “Flickering Compassion” in *Portraits of Women* by Ksenija Atanasijević

Varia

- Miroslav Válka*, Czechoslovak Republic and the Formation of Ethnographic Science during the “First Republic” (1918–1938) – Part II 379–396
Мирослав Валка, Чехословачка република и формирање етнографске науке у време „прве републике“ (1918–1938) – други део
- Uršula Lipovec Čebroň, Eva Fekonja, Tina Ivnik*, Criminalized Hospitality: The Case of Velika Kladuša 397–418
Уршула Липовец Чеброн, Ева Фекоња, Тина Ивник, Криминализовано гостопримство: случај Велике Кладуше
- Соња Радивојевић*, (Де)колонизација дигиталног окружења: интернет и нови(ји) медији као *места* савремених антрополошких истраживања и како им етнографски прићи 419–438
Sonja Radivojević, (De)Colonization of the Digital Environment: The Internet and New(er) Media as *Places* of Contemporary Anthropological Research and How to Approach Them Ethnographically
- Владимир Рогановић*, Медитеранске зиме Иве Андрића: преплитања идентитета и другости 439–451
Vladimir Roganović, Ivo Andrić’s Mediterranean Winters: Merging of Identity and Otherness
- Ивана Лазвић Коњик, Стана Ристић*, Концепт НАРОД у речницима српског (српскохрватског) језика 453–466
Ivana Lazić Konjik, Stana Ristić, Concept of the FOLK in the Dictionaries of the Serbian (Serbo-Croatian) Language
- Сања Петровић Тодосијевић*, Еманципација и феминизација учитељског позива у Србији и Југославији после Другог светског рата 467–485
Sanja Petrović Todosijević, Emancipation and Feminization of the Teaching Vocation in Serbia and Yugoslavia after World War II

II

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

- Лада Стевановић*, О судбинама антике. Поводом књиге *Шта је антика?* Кристине Амаду 486–488
- Djurdjina Šijaković Maidanik*, Through the Ancient Greek Religion with *Kernos* Guided by the Spirit of Marcel Detienne: Review of *Kernos* 32/2019 489–495

III

Прикази Reviews

- Огњен Којанић*, Marek Mikuš, *Frontiers of Civil Society: Government and Hegemony in Serbia* 497–500
- Јелена Стевић*, Цртеж и антропологија 500–503
- Милош Тимотијевић*, Копаоник, Жупа, Расина, Трстеничка Морава: насеља, порекло становништва, обичаји 503–505

IV

In memoriam

- Мирјана Прошић-Дворнић*, Џоел Мартин Халперн (1929–2019) 507–509
- Пера Ластих*, *Младена Прелић*, Др Марија Киш (1935–2019) 510–511

Научна критика и полемика

Discussion and Polemics

О судбинама антике. Поводом књиге *Шта је антика?* Кристине Амаду.

Превела Јелена Лома. Лозница: Карпос.

Одавно се нечему нисам тако обрадовала као када ми је пре пар месеци поштар позвонио на врата и предао пакет у коме је била књига Кристине Амаду *Шта је антика?*. Радовала сам се јер, не само да књигу нисам наручила и да је стигла као изненађење од издавача, већ је и сама тематика ове монографије оно што ме последњих година заокупља.

Ову темељну и садржајну, а питко написану књигу изврсно је превела Јелена Лома. Ауторка је Кристина Амаду, професорка историје идеја на Универзитету у Ослу, чији се распон истраживачких интересовања протеже од антике, преко Византије све до савременог доба, обухватајући питања рецепције антике, као и родне и хришћанске историје. Само велико истраживачко искуство и темељно познавање антике и њене рецепције какво поседује ова ауторка, могли су дати тако слојевиту, а истовремено једноставно и јасно написану књигу која је намењена широкој читалачкој публици. На самом почетку Амаду поставља једно од питања кључних за сваку научну дисциплину, а то је колико и шта ново можемо још открити, тј. сазнати о антици, истичући да нови увиди у будућности неће бити последица материјалних открића, већ, пре свега, постављања нових питања, а једно од њих је и „како је антика постала то што данас представља, то јест како је она преношена, превођена, реконструисана и примењивана у разним контекстима током историје?“ (Амаду 2019, 11).

И управо на ово питање даје одговор Кристина Амаду која одлично познаје не само антику, већ и знања и представе о антици, тј. њену рецепцију кроз историју. У том смислу, могло би се рећи да се књига може сврстати у студије рецепције антике, једно релативно ново истраживачко поље – или, како каже Мартин Винклер, *ново-а-старо* (Winkler 2004) – у коме су се класичарима, који су се рецепцијом бавили и раније, придружили и изучаваоци других области, пре свега књижевне и уметничке теорије. Ова дисциплина преиспитује начине на које се поједини антички текстови, идеје и представе преносе, преводе, преобликују, у каснијим временима добијајући најразличитије облике, у уметности, архитектури, популарној култури и свакодневици користећи значења и ауторитет који антика поседује. Кључно за савремени приступ ове дисциплине јесте посматрање самог процеса у коме до рецепција долази под дејством различитих чинилаца, од ширих друштвених до индивидуалних. Управо по томе се овај савремени приступ студија рецепције разликује од некадашњих, хронолошких, који су прилазили наслеђу и традицији (Hardwick 2003, 2–3) без икаквог критичког осврта на ове процесе и категорије које се у савременој антрополошкој теорији објашњавају као

друштвено условљене, динамичке и дискурзивне (Gavrilović & Đorđević 2016, 990–991).

Међу истраживачима рецепције антике не постоји сагласност око тога да ли је у анализама нових текстова неопходно освртање и на антички контекст, што сматрам драгоценим, јер управо то усложњава перспективу и побољшава наше могућности разумевања и античког и сопственог времена. Ова књига несумњиво је снажан аргумент који иде у прилог изучавања текстова кроз историју, са нових позиција, јер она се не бави појединим примерима рецепције, већ рецепцијом грчке и римске антике у целини, у дијахронијској перспективи. Ауторка нас проводи кроз различите епохе и кроз судбину антике у променљивим историјским и културним контекстима у којима се обликовало занимање за антику, било да је била заборављена и наново откривена, било да су се текстови спорадично и несистематски чували, било да је томе био посвећен озбиљан организован рад или да је ова епоха инструментализована. И управо поглед кроз време који књига пружа, драгоцен је коцкица у мозаику, која нам омогућава да боље разумемо присуство антике у савременом свету, а то је питање које нам се неизбежно намеће.

Књига започиње основним знањима која смо стицали о Грчкој и Риму још у гимназији или на првој години студија класичних наука, подсећајући нас на Хомера и Вергилија, на политичке системе грчких полиса и на њихове разлике, на атинску демократију и римске царева, на Сократа, Платона, Аристотела, као и на бројне разлике унутар самих античких друштава, настављајући да говори о томе како се знање о антици губило, обнављало, преносило и преводило кроз различите епохе све до данашњег дана и како је збир тих знања, а можда је исправније рећи – читања, допринео слици која о антици данас постоји. Јер оно што је важно за сваку рецепцију и за свако ново читање и коришћење старог текста јесте контекст, али и намере са којима се тај процес одвија.

Све у свему, када се након ове књиге осврнемо на однос према антици у историјској перспективи, постаје јасно да се структурално заправо тај однос и није временом мењао много, утолико што су перцепцију и рецепцију антике заправо одувек одређивали контекст, као и потреба оних који су антику креирали и/или употребљавали. У том смислу, оно што уочавамо као разлику јесте последица различитих потреба и променљивих околности. Крећући се кроз време и простор, на ове нијансе Кристина Амаду детаљно скреће пажњу. Познати су нам примери како су нацизам и фашизам користили антику за сопствене потребе, али је мање познато како су се у средњем веку антички текстови ишчитавали и прилагођавали потребама хришћанства, пролазећи кроз процес „измирења“ са доминантним, хришћанским вредностима, без свести о томе да је реч о другачијој култури. У вези са средњовековном рецепцијом, нарочито је интересантна паралела која се може повући са бројним савременим примерима. Наиме, ако се сетимо назива средстава за чишћење фирме Ајакс (Ајак), није сасвим јасна асоцијација робне марке за хигијену и латинског имена великог грчког јунака (заправо двојице јунака са истим именом: Великог и Малог Ајанта) у борби за Троју. Исто тако, филм Троја из 2004. године представља толико обогаљену верзију догађаја описаних у Илијади да би наш закључак лако могао бити да је често произвољан однос у савременој рецепцији последица примата који данас имају тржишне вредности у односу на знање. Занимљиво је то упоредити са

средњовековним примерима које спомиње Амаду. Наиме, антички мотиви (јунаци, митолошка бића, па и историјске личности) добијали су и у ранијим епохама потпуно нова значења, често без уважавања првобитног контекста. Ауторка наводи средњовековне ликовне представе Цицерона и Платона као хришћанских монаха. Дакле, игнорисање знања није ексклузивно савремена одлика. Наравно, и у прошлости као и данас, било је оних који су се антиком помно бавили и оригинално је промишљали. Критички однос према идеализованој антици, који се неговао и изграђивао вековима нарочито је изражен након Другог светског рата, када је дошло до суочавања са експлицитном злоупотребом антике од стране фашизма и нацизма. Овим проблемом почели су се бавити антрополози антике, али и сами уметници који су се античким текстовима почели поигравати, скидајући антику са пиједестала и отварајући нова питања. Примера за то има много, од Џејмса Џојса, Пикаса и Далија које спомиње ауторка, до Пазолинија, Коктоа, Воли Сојинке, Маргарет Атвуд, Џенет Винтерсон и многих других.

Једноставност, велика ерудиција и свежа перспектива главне су одлике ове књиге. Њен посебан квалитет је што није намењена искључиво стручном, већ је писана и за широки читалачки аудиторијум, нудећи перспективу и знања која се у оквиру школског образовања не добијају. „Када проучавамо шта су људи у различитим временима желели да преузму и искористе, сазнајемо и шта су они желели да прећуте, прикрију или шта напосто нису разумевали“, осврће се Амаду на рецепцију антике.

Када савремени образовни систем данас систематски прећуткује нове увиде и сазнања хуманистичких и друштвених наука, то такође говори нешто о нама. Срећом, постоје истраживачи попут Кристине Амаду која своја сазнања преноси питко, па је читање овакве књиге може бити право задовољство за широку читалачку публику. Срећом, постоје и издавачи, попут Карпоса, који овакве књиге настоје да приближе широј читалачкој публици.

Литература

- Amadu, Kristina. 2019. *Šta je antika?* Prevela Jelena Loma. Loznica: Karpos.
- Gavrilović, Ljiljana & Ivan Đorđević. 2016. „Sjenički sir kao nematerijalno kulturno nasleđe: Antropološki pristup problemu“. *Etnoantropološki problemi* 11 (4): 989–1004.
- Winkler, Martin. 2004. Review: *Reception Studies. Greece & Rome. New Surveys in the Classics* 33. Oxford: Published for the Classical Association by Oxford University Press, 2003. v, 128 pages. *Bryn Mawr Classical Review*.
<https://bmcr.brynmawr.edu/2004/2004.04.16/> (pristupljeno 10. avgusta 2020).

Лада Стевановић